

Prof. zw. dr hab. inż. arch. Zbigniew Paszkowski
 Zachodniopomorski Uniwersytet Technologiczny w Szczecinie
 Wydział Budownictwa i Architektury
 Ul. Żołnierska 50
 71-210 Szczecin

Szczecin, 8.12.2016

RECENZJA OSIĄGNIĘĆ NAUKOWYCH W PRZEWODZIE HABILITACYJNYM DR INŻ. ARCH. JERZEGO CIBISA

Podstawa opracowania

1. Umowa o dzieło z Wydziałem Architektury Politechniki Warszawskiej zgodnie z decyzją Centralnej Komisji ds. Stopni i Tytułów z dnia 9 września 2016 nr BCK-VI-L-8192/15.
2. Ustawa z dnia 14 marca 2003 o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz. U. z 2016 r.)
3. Wniosek dr inż. arch. Jerzego Cibisa z dnia 06.07.2015 o przeprowadzenie postępowania habilitacyjnego w dziedzinie nauk technicznych, dyscyplinie architektura i urbanistyka (w wersji elektronicznej)
4. Osiągnięcie naukowe „Monografia” pt.: „*Identyfikacja Architektoniczno-budowlanych zasobów mieszkaniowych z lat 1848-2013 wybranych miast Górnego Śląska*”, Wydawnictwo Politechniki Gliwickiej, SERIA Monografie nr 566, Gliwice 2015
5. Załączniki do wniosku:
 - 5.1. „Autoreferat dotyczący osiągnięcia naukowego stanowiącego przedmiot postępowania habilitacyjnego oraz działalności naukowo-badawczej, zawodowej, dydaktycznej i organizacyjnej”
 - 5.2. „Autoreferat...” j.w. w wersji angielskiej
 - 5.3. „Wykaz opublikowanych prac naukowych lub twórczych prac zawodowych oraz informacja o osiągnięciach dydaktycznych, współpracy naukowej i popularyzacji nauki
 - 5.4. „Wykaz ...” j.w. w wersji angielskiej
 - 5.5. „Wykaz wybranych prac naukowych oraz informacja o stażach naukowo-badawczych”
 - 5.6. „Prezentacja wybranych twórczych prac zawodowych oraz informacja o osiągnięciach dydaktycznych, naukowych i zawodowych”
 - 5.7. „Dokumentacja dodatkowa do wniosku o przeprowadzenie postępowania habilitacyjnego w dziedzinie nauk technicznych w dyscyplinie architektura i urbanistyka”
 - 5.8. Kopia dyplomu nadania mgr inż. arch. Jerzemu Cibisowi stopnia naukowego „doktora nauk technicznych” przez Politechnikę Śląską w Gliwicach, Wydział Architektury w dniu 27 maja 2000 r. poświadczony za zgodność z oryginałem przez U. Lang 26.10.2015
 - 5.9. Wersja elektroniczna: „Załączniki do wniosku o przeprowadzenie postępowania habilitacyjnego”

Informacje podstawowe o przebiegu pracy zawodowej Kandydacie

Jerzy Cibis uzyskał tytuł zawodowy magistra inż. architekta na Wydziale Architektury Politechniki Śląskiej w Gliwicach w roku 1988 na podst. pracy dyplomowej pt: *„Rewaloryzacja centralnego kwartału Trewiru na podst. studiów genezy i rozwoju całości miasta”*, wykonanej pod kierunkiem doc. dr inż. arch. Franciszka Maurera. Stopień naukowy doktora otrzymał w roku 1999 na Wydziale Architektury Politechniki w Gliwicach, pracą na temat: *„Aktywizacja centralnych kwartałów miejskich – problematyka i uwarunkowania”*, wykonanej pod kierunkiem prof. Janiny Klemens.

W roku 2013 ukończył studia podyplomowe na Uniwersytecie Kalifornijskim w Berkeley, Haas School of Business CA, USA, w ramach stażu Top 500 Innovators. Praca dyplomowa pt.: *„Creating networks between industry and Polish Universities”*, opracowana została pod kierunkiem promotora prof. Andrew M. Isaaksa.

Kandydat od 01 marca 1989 jest zatrudniony na Wydziale Architektury Politechniki Gliwickiej, zajmując kolejno stanowiska asystenta stażysty, asystenta, wykładowcy i adiunkta.

Jednocześnie w latach 2011-2014 był zatrudniony w Państwowej Wyższej Szkole Zawodowej, w Instytucie Techniki i Architektury w Raciborzu.

Praktykę zawodową zdobywał w wielu formach zatrudnienia, które realizował równolegle z pracą na uczelni. Uprawnienia projektowe, konstrukcyjne i wykonawcze uzyskał w roku 1994.

W latach 1989 do 2013 prowadził Autorską Pracownię Architektoniczną J. Cibis, w ramach której wykonał ponad 20 różnego rodzaju projektów i koncepcji architektonicznych. Od 1996 do 1998 pracował na stanowisku specjalisty do spraw technicznych w przedsiębiorstwie GOZG w Zabrze, a w latach 1992-98 współpracował na zasadach współautorskich jako projektant w ramach firmy projektowej INARKO sp. z o.o. w Gliwicach.

Działalność organizacyjna i społeczna

Na Wydziale Architektury Politechniki Śląskiej w Gliwicach pełnił szereg funkcji organizacyjnych niższego rzędu: w latach 1990-98 funkcje wydziałowego koordynatora programu praktyk IAESTE, brał udział w komisjach dyplomowych studiów licencjackich i magisterskich, komisjach egzaminacyjnych przy rekrutacji na II stopień studiów, komisji oceniającej praktyki, a także był pełnomocnikiem dziekana do spraw planu zajęć oraz BHP i p.poż.

Poza uczelnia pełnił szereg różnych funkcji wynikających z działalności na styku nauki i otoczenia zawodowego, zajmując różne funkcje eksperckie, jako członka komisji konkursowych i audytora. Realizował również działalność popularyzatorską dotyczącą architektury w środowisku społecznym poprzez organizację i udział w wystawach, konferencjach i spotkaniach branżowych.

Do szczególnych osiągnięć organizacyjnych należy zaliczyć istotny udział Kandydat w utworzeniu w 2011 r. w Państwowej Wyższej Szkole Zawodowej w Raciborzu, Instytutu Architektury i Urbanistyki, przemianowanego na Instytut Techniki i Architektury. Pełnił tu funkcję p.o. dyrektora i z-cy dyrektora, opracował program studiów i efekty kształcenia dla nowego kierunku studiów o profilu praktycznym: *Innowacje Przestrzenne i Środowiskowe* w PWSZ Racibórz i prowadził zajęcia dydaktyczne.

Charakterystyka dorobku dydaktycznego

Kandydat prowadzi zajęcia dydaktyczne na Wydziale Architektury Politechniki Śląskiej w Gliwicach od roku 1990 na kierunku architektura i urbanistyka. Zakres merytoryczny prowadzonych zajęć dydaktycznych obejmuje projektowanie architektury mieszkaniowej, rewitalizacji, technik wizualnych, detalu architektonicznego, budownictwa ogólnego oraz ekonomiki i organizacji procesów inwestycyjnych. Kandydat wskazuje w Autoreferacie wysoką aktywność dydaktyczną. Pisze, że opracował autorskie programy wykładów i ćwiczeń w prowadzonych przez siebie przedmiotach, jak również programy autorskie w języku angielskim dla studentów Erasmusa: *Architectural Revitalization* i *Architectural Detail*. Na takim samym kierunku „architektura i urbanistyka” w PWSZ Racibórz w latach 2012-14, prowadził zajęcia z projektowania mieszkaniowego, projektowania obiektów dużej usługi, projektowanie obiektów usług podstawowych, rysunku odręcznego, technik plastycznych, projektowania wstępnego oraz praktyk rysunkowych i inwentaryzacyjnych. Był opiekunem naukowym 58 prac magisterskich i 21 recenzji oraz opiekunem naukowym 33 prac dyplomowych licencjackich. Dorobek dydaktyczny Kandydata cechuje wielostronność, wynikająca prawdopodobnie ze szczupłości kadry dydaktycznej na uczelni w Raciborzu. Ogólnie można określić ten dorobek jako szeroki, wielotematyczny, akcentowany licznymi sukcesami jego podopiecznych.

Działania innowacyjne i wdrożeniowe

Kandydat jest pomysłodawcą inicjatywy „Platformy Innowacji Energooszczędnych” w Raciborzu, służącej wspólnej realizacji przedsięwzięć badawczych, edukacyjnych, biznesowych, konferencyjnych oraz integracyjnych. Jest członkiem kapituły konkursu „Innowator Śląska”, pełni funkcję eksperta w programie Foresight „Polska 2020, Program Delphi” oraz programie „Enterprise Europe Network, Competitiveness and Innovation Framework Program CIP”. Jest członkiem Stowarzyszenia „TOP 500 Science Innovators” przy Ministerstwie Nauki i Szkolnictwa Wyższego w Warszawie.

Brał udział w 2-miesięcznym stażu naukowym na Uniwersytecie w Berkeley, Haas School of Business w San Francisco CA, dotyczącym komercjalizacji technologii oraz w różnych warsztatach międzynarodowych, a także w stażu podoktorskim Technology Commercialization Course w PAX Water Technologies Inc. W Richmond CA oraz w kursie Centrum Innowacji i Transferu Technologii CITT Politechniki Śląskiej.

Do działań wdrożeniowych zaliczyć można opracowane i zrealizowane przez Kandydata programy nauczania, a przede wszystkim projekty architektoniczne, których był autorem lub współautorem. Umiejętność pogodzenia równoczesnego wykonywania zadań dydaktycznych z realizacją własnych projektów architektonicznych, należy do największych zalet Kandydata.

Autorska praca projektowa wykonywana przez Kandydata w zakresie projektowania architektonicznego i procesie realizacyjnym, stanowi wiedzę praktyczną, którą Kandydat przekłada na formę dydaktyczną. W swoich wykładach i ćwiczeniach ze studentami przekazuje ją kolejnym adeptom sztuki architektury. Wiedza wynikająca z własnego doświadczenia procesu projektowego, eksperymentu, realizacji inwestycji, jest wiedzą żywą, autentyczną i innowacyjną o najwyższej wartości dla słuchaczy i studentów studiów architektonicznych, dlatego w tej dziedzinie nauki łączenie wiedzy praktycznej z naukową i dydaktyczną jest szczególnie istotne.

Nagrody i odznaczenia

Kandydat jest laureatem kilkunastu konkursów architektonicznych krajowych i zagranicznych, jak również laureatem nagrody Ministra Infrastruktury w roku 2002 za kierowanie pracą dyplomową Macieja Puchera. W roku 2014 został uhonorowany przez Prezydenta RP Srebrnym Medalem za Długoletnią Służbę oraz Nagrodą III st. Rektora Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej w Raciborzu, w 2014 r.

Charakterystyka istotnej aktywności naukowej Kandydata

Aktywność naukowa Kandydata wiąże się z jego zainteresowaniami zawodowymi w zakresie działalności projektowo-realizacyjnej w architekturze oraz działalności badawczej, skoncentrowanej wokół problematyki architektury mieszkaniowej Śląska, głównie z przełomu XIX i XX wieku. Kandydat uzyskał indeks Hirscha 1.

Ocena liczebności dorobku i czasopism, w których publikowane były prace.

Kandydat nie przedstawił zbiorczego zestawienia dorobku publikacyjnego w formie tabelarycznej. Jak wynika z przedłożonego „Wykazu opublikowanych prac naukowych ...” (Załącznik nr 3) Kandydat opublikował po doktoracie 37 artykułów w recenzowanych czasopismach naukowych z listy B i C MNiSZW, w tym 32 współautorskie, w których Kandydat określa w większości swój udział na ok. 50%. W czasopismach branżowych opublikował wywiady i prezentacje projektów w ilości 26 pozycji (również na 50% udziału).

Rozwój naukowy.

Głównym obszarem zainteresowań naukowo-badawczych Kandydata jest obszar Górnego Śląska w kontekście procesów przekształceń i rewitalizacji. W pierwszym okresie, zakończonym pracą doktorską pt.: „*Aktywizacja centralnych kwartałów miejskich – problematyka i uwarunkowania*”, zainteresowania koncentrowały się wokół rewitalizacji zabudowy przemysłowej i transformacji obszarów zurbanizowanych. Drugim nurtem zainteresowań Kandydata była problematyka diagnozy i badań struktur przestrzennych miast śląskich oraz metod ich rewitalizacji, dotyczących zarówno zabudowy XIX -wiecznej, jak i PRL-owskich osiedli wielkopłytowych, w tym również rozważań nad mentalnym i duchowym kontekstem zabudowy mieszkaniowej tych miast. Ostatni okres prowadzonych prac badawczych koncentruje się nad skalą mieszkania, jego charakterystyki w obszarze Górnego Śląska oraz przekształceń w procesie realizacji zmieniających się potrzeb społecznych. W swoich publikacjach Kandydat posługuje się narzędziami statystycznymi do określania stanu różnych zjawisk i tendencji rozwojowych. Metody te wykorzystuje później również w swej monografii habilitacyjnej.

Kandydat w aktywny sposób uczestniczył w życiu naukowym macierzystej uczelni i Regionu Śląskiego. Po uzyskaniu stopnia doktora nauk technicznych wziął czynny udział w 31 konferencjach naukowych, z czego 9 było organizowanych przez macierzystą uczelnię, 5 przez Instytut Budownictwa Uniwersytetu Zielonogórskiego, a 5 przez Uniwersytet Techniczny w Ostrawie.

Można stwierdzić, że Kandydat wykazuje się bogatym i wszechstronnym dorobkiem publikacyjnym osiągniętym po uzyskaniu stopnia naukowego doktora. Na uwagę zasługuje szerokie spojrzenie Kandydata na problematykę architektury i urbanistyki w kontekście transformacji przemysłowej i ustrojowej obszaru Górnego Śląska. Jego prace naukowe dotyczą wielu różnych zagadnień składających się na profil naukowy architekta/urbanisty: od skali miasta i regionu do skali budynku i pojedynczego mieszkania, a także w odniesieniu do historii architektury ze szczególnym uwzględnieniem architektury mieszkaniowej i przemysłowej wieku XIX i XX, jak również dotyczą zagadnień tożsamości miejsca, rewitalizacji, projektowania współczesnego oraz zagadnień technicznych architektury. Mamy więc do czynienia z szerokim spektrum zainteresowań badawczych Kandydata, oscylujących wokół różnych zagadnień związanych z problematyką Górnego Śląska.

Udział Kandydata w publikacjach zbiorowych.

Kandydat w okresie po uzyskaniu stopnia doktora opublikował we współautorstwie ponad 30 publikacji. Świadczy to o umiejętności zespołowej współpracy Kandydata z innymi badaczami i również o chęci dzielenia się swoją wiedzą i doświadczeniem. Zauważalna jest proporcjonalnie duża liczba publikacji współautorskich.

Ocena osiągnięcia naukowego zgodnie z art. 16 ust.2 ustawy o stopniach i tytule naukowym i tytule w dziedzinie sztuki

Analiza ogólna osiągnięcia.

Kandydat podaje jako swoje największe osiągnięcie naukowe monografię pt.: „*Identyfikacja architektoniczno-budowlanych zasobów mieszkaniowych z lat 1848-2013 wybranych miast Górnego Śląska*”, Wydawnictwo Politechniki Gliwickiej, SERIA Monografie nr 566, Gliwice 2015

Monografia ta dotyczy problematyki przekształceń wnętrz mieszkalnych w zabudowie mieszkaniowej na terenie wybranych miast i osiedli Górnego Śląska, poddanej gruntowej analizie na podstawie przeprowadzonego przez Autora szerokiego badania ankietowego.

Analiza formalna pracy.

Monografia zawiera 253 strony i składa się z 8 rozdziałów autorskich oraz 1 rozdziału złożonego z elementów uzupełniających, jak : bibliografii, spisu rysunków i wykresów, tabel i fotografii, aneksu z kwestionariuszem ankiety i wybranymi odpowiedziami respondentów oraz streszczeniami w języku polskim i angielskim. Rozdziały podzielone są na podrozdziały w dwustopniowy sposób. Taki układ pracy jest logiczny, czytelny i nie odbiega od sposobu komponowania treści tego typu prac naukowych. Bibliografia obejmuje 22 dokumenty formalno-prawne, 12 stron www, 131 pozycji literatury przedmiotu, polskojęzycznych i anglojęzycznych, w tym 12 pozycji Kandydata – samodzielnych i we współautorstwie. W książce przedstawiono 23 rysunki, 47 wykresów, 18 tabel i 77 fotografii. ilustracji (głównie zdjęć autorskich) oraz 5 tabel. W tekście zawarto 228 przypisów, głównie o charakterze odniesień literaturowych. Recenzentami wydawniczymi książki byli: dr hab. inż. arch. Grażyna Dąbrowska-Milewska, prof. Politechniki Białostockiej i dr hab. inż. arch. Mateusz Gyurkovich z Politechniki Krakowskiej.

Treść książki została logicznie podzielona na rozdziały obejmujące kolejno następującą problematykę: Rozdział I – Wprowadzenie obejmujące stan badań, uzasadnienie tematu, cel, założenia zakres rzeczowy i terytorialny oraz metody badawcze i definicje. Rozdział II - zarys rozwoju architektury mieszkaniowej od połowy XIX w. do 2013 r. w Europie – omówienie zawarte na 36 stronach jest niezwykle uproszczoną „pigułką” tego niezwykle złożonego procesu. Rozdział III – Zasoby architektury

mieszkaniowej na Górnym Śląsku, to kompendium wiedzy na temat rozwoju form mieszkalnictwa w obszarze Górnego Śląska w okresie od poł. XIX w. do 2013 r. Również w formie uproszczonej analizy historycznej (64 stron). Rozdział IV – Typologia układów mieszkaniowych Górnego Śląska – to analiza struktur przestrzennych w ich grupach typologicznych w omawianym okresie (13 stron). Rozdział V – Analiza zmian modernizacyjnych w zasobach mieszkaniowych. Rozdział VI – Identyfikacja zmian architektoniczno-budowlanych w świetle opinii użytkowników – badania ankietowe - stanowi podstawową część analizowanej monografii. Na 45 stronach przedstawiono podstawy metodologiczne badań, dane ogólne próby, charakterystykę badanych zasobów i zmiany w grupach: zmiany technicznych, funkcjonalnych i estetycznych. Rozdział VII – Wnioski z przeprowadzonych analiz – w układzie wniosków dotyczących zmian technicznych, funkcjonalnych i estetycznych. Rozdział VIII Wnioski końcowe i podsumowanie, w którym zawarto podsumowującą charakterystykę zmian architektoniczno-budowlanych badanych zasobów i kierunki transformacji oraz określono możliwości aplikacyjne zastosowania wyników przeprowadzonych badań. Pracę kończy Zestawienie zbiorcze zawierające bibliografię, spisy rysunków, wykresów, tabel, fotografii, suplement z kwestionariuszem ankiety i wybranymi przykładowymi odpowiedziami respondentów oraz streszczenie pracy.

Pod względem formalnym układ pracy, sposób przeprowadzenia wywodu, wnioskowanie oraz warsztat naukowy zastosowany w tej pracy odpowiadają istotnym warunkom, jakimi cechują się prace naukowe.

W pracy zauważono szereg błędów względnie uchybień natury edytorskiej, formalnej i logicznej.

W rozdziale 1.1 s. 9 w omówieniu stanu badań, nie zachowano układu chronologicznego, na s. 10 zabrakło odniesień literaturowych, a przedstawione pozycje literatury nie zostały omówione w zakresie ich adekwatności wobec przedmiotu badań. W omówieniu literatury przedmiotu i bibliografii brak jakichkolwiek opracowań niemieckojęzycznych.

Do kategorii błędów logicznych należy zaliczyć określenie założenia pracy (tezy) jako „poszerzenie wiedzy o zasobach mieszkaniowych górnośląskich miast” – jest to bowiem jeden z celów pracy, a nie założenie. Wybór miast do analizy nie został udokumentowany w sposób obiektywny, Autor na s. 12 wskazuje, że podyktowany był znajomością problematyki tych miast przez Autora. Nie obiektywny dobór próby do analizy może podważać jej wyniki. Zlokalizowano zbędne powtórzenia tekstu definicji „Modernizacja” na s. 15 i 136. Przepisywanie definicji ze Słownika Języka Polskiego, podobnie jak z innych prac naukowych, do własnej pracy habilitacyjnej jest nieuzasadnione (s.15). Autor nie wyszczególnił zastosowanych autocytowań: opis podrozdziału Gliwice na s. 58-60 jest powtórzeniem artykułu drukowanego w tomie „Załącznik nr 5” s. 18-19 pt.: „Renowacja i modernizacja struktury mieszkaniowej w Gliwicach na podstawie badań ankietowych środowiska zbudowanego z lat 1848-2014”, artykuł ten został również powtórzony w Civ. Environ. Eng. Rep. (wydruk dorobku naukowego Bibliografii Publikacji Pracowników z bazy Biblioteki Głównej Politechniki Śląskiej w Gliwicach w tomie: „dokumentacja dodatkowa”). Co jeszcze dodatkowo utrudnia ocenę tej sytuacji, to że Autor nie wskazał w Monografii współautorstwa części pracy, uwidocznionej w tych artykułach z dr Joanną Serdyńską (50%). Te współautorskie publikacje, mimo, że *in extenso* cytowane w Monografii nie znalazły się też w Bibliografii zamieszczonej na końcu książki. Powyższe może wskazywać na brak rzetelności Kandydata w dokumentowaniu swego dorobku.

Autor przedstawił w pracy wprowadzenie dotyczące historii rozwoju form zabudowy mieszkaniowej od połowy XIX w. do czasów współczesnych w ujęciu ogólnoeuropejskim oraz ze zogniskowaniem na problematyce Górnego Śląska. To, bardzo skrócone przedstawienie problematyki rozwoju budownictwa mieszkaniowego, mogłoby uzyskać formę pełniejszą lub zostać pominięte, ze wskazaniem odpowiednich źródeł informacyjnych, czy publikacji omawiających tematykę historyczną. W rozdziale III, opisującym zasoby architektury mieszkaniowej na Górnym Śląsku brak jest odniesień literaturowych, a przecież literatura dotycząca miast śląskich jest niezwykle bogata. W literaturze przedmiotu należy uznać za istotny brak pozycji bibliograficznej dr hab. B. Stankiewicz „*Dziedzictwo kulturowe przemysłu i struktur osadniczych w obszarze Aglomeracji Górnośląskiej*”, wyd. Gliwice 2014 oraz zgromadzonej w tej pozycji bibliografii dotyczącej poszczególnych miast.

Analiza merytoryczna pracy.

Autor nie przedstawił tezy naukowej, a jedynie postawił pytania badawcze (s.13) „*jakim zmianom ulegała substancja badanych zasobów mieszkaniowych? W jakich okresach użytkowania zmiany te były najintensywniejsze lub największe? Czy odnotowane zmiany są zbieżne z opracowaniami innych autorów wartościami podlegającymi wymiarom trwałości i czasu (a więc: wyposażenie, podziały wewnątrz, instalacje, fasada, konstrukcja)? I wreszcie które układy – w opinii użytkowników – są ponadczasowe, podlegając przemianom w najmniejszym stopniu lub odznaczają się największą możliwością adaptacji?*”

Stawiając powyższe pytania, a nie definiując założeń hipotetycznych, Autor potraktował tę monografię jako „projekt badawczy”, nie zaś jako „dysertację”, w której przeprowadza się dowód na poprawność przyjętej tezy badawczej. Tym samym zogniskował istotę swojego „najważniejszego osiągnięcia naukowego” nie na dysertacji dowodowej, ale na metodzie badawczej, która pozwoliłaby mu na udzielenie odpowiedzi na postawione pytanie. Jakiej odpowiedzi? A no takiej, jaka wyjdzie z badań przeprowadzonych z góry określoną metodą „badań ankietowych”, którą to Autor przyjął jako podstawową metodę badawczą. Nie uzasadnił jednak, dlaczego taka metoda została wybrana, dlaczego jest to metoda najkorzystniejsza dla uzyskania prawidłowej odpowiedzi na postawione pytania badawcze. Autor nie wyjaśnia też, dlaczego posługuje się metodami badawczymi, które stosuje się w naukach o społeczeństwie, a nie w naukach technicznych, do których należy architektura i urbanistyka, dziedzina w której Kandydat ubiega się o stopień doktora habilitowanego? Czyżby ta dziedzina nie dysponowała wystarczającymi narzędziami pozwalającymi na określenie „zmian substancji zasobów mieszkaniowych”? Powstaje pytanie: czy jest to praca ze statystyki, socjologii miasta, czy architektury i urbanistyki – dziedziny w której Kandydat składa wnioski?

Badanie ankietowe jest jedynie pewnym hipotetycznym przybliżeniem, a jego stopień zgodności z prawdą uzależniony jest od wyboru przedmiotu badań, wielkości i struktury grupy osób badanych. Zdaniem recenzenta, zastosowanie w badaniach architektonicznych badań ankietowych może dotyczyć jedynie subiektywnego stosunku osób badanych do określonego podmiotu badawczego. Jest to badanie z grupy badań socjologicznych, a nie technicznych. Wynik badania ankietowego nie może zastępować innych badań podmiotu, ani w sposób wyłączny i zobiektywizowany określać rzeczywistość i zachodzące w nich procesy. Uzasadniając wybór przyjętej metody badawczej, Autor powołuje się na J. Langa *Creating Architectural Theory: The Role of Behavioral Sciences in Environmental Design*, NY 1987. Sens „teorii pozytywnej” Langa jest jednak inny – odnosi się ona do projektowania przyszłości w oparciu o badania behawioralne i preferencje społeczne, co jest logiczne i zrozumiałe. Nie celowe wydaje się natomiast prowadzenie badań ankietowych do oceny zdarzeń przeszłych i zmian fizycznych w strukturach budynków mieszkalnych. Zmiany te możliwe są bowiem do określenia poprzez badania konkretnej substancji, instalacji itp. *in situ*. Różnica takich badań i badań ankietowych jest podobna jak między badaniami archeologicznymi, a baśniami. Autor sam stwierdza, że „...zagrożeniem w stosowaniu tej metody badawczej może być subiektywność analizy i raportowanie wyników z perspektywy strony zaangażowanej” (s. 155). Dlatego też wymienia inne narzędzia badawcze użyte w pracy, jak własne doświadczenia projektowe i dydaktyczne, czy wywiady branżowe i eksperckie, badania obserwacyjne, spotkania i wywiady fokusowe, analizy opisowe i graficzne. Są to jednak badania o charakterze wspomagającym i również nie mające charakteru badań przynależnych dyscyplinie nauki *architektura i urbanistyka*. W dalszej części opisu przeprowadzonych badań Autor koncentruje się na badaniach ankietowych przeprowadzonych w osiedlach mieszkaniowych Gliwic, Katowic, Zabrze Raciborza, Rudy Śląskie Tychów i Bytomia, a następnie na ich szczegółowej analizie. Trzeba przyznać, że Autor wykonał niezwykle żmudną pracę, aby tę ankietę opracować i przekazać ankietowanym kwestionariusze. Przekazano je w ilości 9 000 egzemplarzy, a następnie Autor opracował wyniki i skwantyfikował je na podstawie 3308 prawidłowo wypełnionych ankiet. Jest to niewątpliwie rzadki przypadek, gdy dla potrzeb pracy badawczej w dyscyplinie architektura i urbanistyka przeprowadzone zostają tak szerokie badania ankietowe.

Przeprowadzona przez Autora analiza danych wynikających z przeprowadzonego procesu ankietowania określa pewien obraz zamieszkiwania w wybranych miastach Górnego Śląska w kontekście trwałości związków z miejscem zamieszkania i zmienności wynikającej z prowadzonych w różnym stopniu prac remontowych i adaptacyjnych w poszczególnych mieszkaniach.

Badania ankietowe przeprowadzono na wyselekcjonowanej, reprezentatywnej grupie respondentów z uwzględnieniem wielu różnych czynników, jak: przedziały czasowe datowania budowy budynków, różne formy własności lokali, różne grupy wiekowe respondentów, zróżnicowanie lokalizacyjne (różne miasta), a wreszcie różne zakresy zmian technicznych wprowadzanych w zasobach mieszkaniowych.

Tak duża ilość „zmiennych”, przy jednocześnie ograniczonej ilości respondentów w każdej grupie czynników, daje pewną informację o tendencjach, ale nie tworzy zyskującej coraz większe znaczenie w badaniach współczesnych „wiedzy opartej na dowodach”. Ujęcie wyników ankiet w formie statystycznej prowadzi do uzyskania wrywkowej wiedzy, która nie wnosi niczego nowego, czego nie można było się spodziewać przed przystąpieniem do badań. Przykładowo, dotyczy to omówienia zmian technicznych w zasobach mieszkaniowych w poszczególnych miastach (wykresy 21-27). Wskazane zakresy zmian technicznych w lokalach mieszkalnych respondentów w poszczególnych miastach różnią się głównie z powodu czasu powstania wybranych do analizy zespołów mieszkaniowych, związanych z określonym okresem i odpowiadającą mu jakością budownictwa. Autor uzupełnia wiedzę pozyskaną z ankiet swoją własną wiedzą na temat historii powstania osiedli i miast wybranych do analizy ankietowej w określonych przedziałach czasowych i wyjaśnia procesy zmian, jakie zachodziły w poszczególnych grupach mieszkań opierając się również na własnym doświadczeniu. Podobnie ma się sprawa w analizie zmian funkcjonalnych w zasobach mieszkaniowych respondentów. Trudno się dziwić, że największa ilość respondentów wskazała jako najczęstsze zmiany funkcjonalne „zmiany wyposażenia łazienki” (dynamiczny rozwój sektora wyposażenia łazienek) w mieszkaniach oraz zmiany zabudowy garderoby („kariera” szaf przesuwными drzwiami) (wykres 28). Nieprzystającym zasobem mieszkaniowym do zasobów mieszkaniowych budynków z lat sprzed 1990 r. jest zasób z ostatniego badanego okresu, tj. 1990-2013. W tym okresie mieszkania oddawane były na ogół w stanie „deweloperskim”. W związku z tym ich wyposażenie przez użytkowników miało charakter dostosowania rozwiązań wewnątrz do ich potrzeb i nie podlegało takim zmianom jak w przypadku lokali mieszkalnych z epok wcześniejszych.

Ocena wartości pracy.

Problem przeprowadzonych z dużym wysiłkiem badań ankietowych prowadzi w wielu zakresach tematycznych do uzyskania odpowiedzi znanych już przed przystąpieniem do tych badań. Co więc udało się Autorowi w tej pracy udowodnić, co nie było od początku znanym procesem przemian?

Ciekawą konstatacją Autora jest stwierdzenie o znacznie większych potrzebach zmian modernizacyjnych w zakresie tzw. „potrzeb podstawowych mieszkańców” niż potrzeb określanych jako „potrzeby wyższego rzędu”, tj. „spełnienie potrzeb afiliacji, odbioru społecznego oraz wiedzy i estetyki” (s. 211). Interesujące i alarmujące jednocześnie są konkluzje wynikające z nieprawidłowości wprowadzanych zmian modernizacyjnych, jak np. zwiększenie szczelności mieszkań (okna, drzwi) bez zapewnienia cyrkulacji powietrza, a także stwierdzenia o znacznie większej niż pierwotnie zakładano, trwałości struktur żelbetowych budynków wielkopłytowych.

Autor konkluduje swoją monografię stwierdzeniem, że praca „wpłynie na zmianę postrzegania procesów modernizacyjnych i remontowych przez nowe spojrzenie na ciągłe zmiany zachodzące w istniejącej substancji mieszkaniowej”, a prace badawcze nad tematyką oceny środowiska budowlanego wymagają kontynuacji. Zachęca do propagowania modelu projektanta – badacza, który w sposób bardziej świadomy i wyposażony w narzędzia statystyczne, będzie mógł sprostać złożonym potrzebom rynku mieszkaniowego i przyczynić się do lepszego zrozumienia kształtowania środowiska mieszkaniowego w przyszłości.

Wartością pracy jest wskazanie możliwości prowadzenia prac badawczych przy użyciu metod ankietowych. Autor wykazuje też wyraźnie w swej pracy, że bez znajomości tła historycznego, technicznego i zachodzących w okresie badanym przemian kulturowych, społecznych i cywilizacyjnych, prowadzone badania ankietowe byłyby kompletnie niezrozumiałe i nie prowadzące do wartościowych konkluzji.

Mankamentem pracy jest próba konstruowania obiektywnej wiedzy technicznej o prowadzonych zmianach modernizacyjnych w zasobach mieszkaniowych o przekaz subiektywny respondentów.

Podsumowanie i wnioski

Podsumowując należy stwierdzić, że:

- Dorobek naukowy, dydaktyczny, organizacyjny i zawodowy Kandydata w okresie od uzyskania stopnia naukowego doktora nauk technicznych jest zadowalający.
- Rozprawa habilitacyjna Kandydata stanowi uzupełnienie dziedziny architektury i urbanistyki o nowy sposób prowadzenia badań i ich szczegółowej ewaluacji.
- Kandydat wykazał, że jest przygotowany do prowadzenia badań naukowych, wiązania prac badawczych z praktyką architektoniczną, a jego poglądy na architekturę i urbanistykę są wyważone i dojrzałe.
- Działalność dydaktyczna, organizacyjna i popularyzatorska Kandydata wskazuje na jego duże zaangażowanie w proces edukacyjny, a wiedza zdobyta w praktyce i trakcie prac badawczych pozwala na prowadzenie dydaktyki na wysokim poziomie merytorycznym.
- W ocenie przedstawionej pracy habilitacyjnej, stanowiącej najistotniejsze osiągnięcie Kandydata, przy ostatecznie pozytywnej ocenie pracy, należy wskazać na nieprawidłowości wynikające z zastosowanych powtórzeń i autocytowań z innych publikacji (współautorskich) bez ich wyszczególnienia, oparcia głównego ciężaru prac badawczych o metodologię spoza dyscypliny architektura i urbanistyka oraz z braków metodologicznych: wyjaśnienia podstaw naukowych selekcji podmiotów badawczych (miast i osiedli) i ich obiektywnej reprezentatywności oraz określenia celowości i przydatności przeprowadzonych badań.

Wniosek końcowy

Przedstawiona recenzja dorobku naukowego dr inż. arch. Jerzego Cibisa opracowana na podstawie złożonego wniosku i przedłożonego dorobku publikacyjnego oraz jego dorobku w zakresie twórczym i dydaktycznym pozwala twierdzić, że Kandydat spełnia warunki do objęcia samodzielnych funkcji w nauce określone w ustawie o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach naukowych i tytule naukowym w zakresie sztuki, a jego praca stanowi ważny przyczynek do dyskusji merytorycznej o formach i problemach zamieszkiwania na Górnym Śląsku oraz do dyskusji na temat doboru i efektywności metod badawczych.

W związku z powyższym, zgodnie z ustawą o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach naukowych i tytule naukowym w zakresie sztuki z dnia 14 marca 2003 (Dz.U. 2003 nr 65 poz. 595 z późn. zm.), składam wniosek o skierowanie niniejszej pozytywnej recenzji dorobku naukowego i pracy habilitacyjnej dr inż. arch. Jerzego Cibisa do dalszych etapów postępowania w przewodzie habilitacyjnym.

(-) Zbigniew Paszkowski